

סימן כב

מצוות בניית הסוכה והזריזות בהקמתה במוצאי יום הכיפורים

עש"ק פרשת האזינו תשע"ט

יתירה מזאת, מצינו במצוות בניית הסוכה הלכות שאינן מצויות בשאר הכנות של מצווה כדלקמן:

ב. מצווה לטרוח בעשייתה

אף ת"ח צריכים לעסוק בבניית הסוכה ולא לחשוש לכבודם. כך מובא במהרי"ל (הלכות סוכה ס"א): "דרש מהר"י סג"ל, מיד לאחר יו"כ יעסוק כל אדם לעשות סוכתו... וכן העיד שפעם אחת חל יו"כ ביום ה' ולמחרתו בע"ש איקלע מהר"י סג"ל לעיר של מהר"ם סג"ל ומצאו שהיה עוסק בסוכתו והיה מתקנה מכל וכל. ולא רצה להאזין אל מהר"י סג"ל ואל שאר עם שבאו לדון לפניו, ואמר הואיל ואתא מצווה לידך לא תחמץ".

משמע שאף בפני אנשים זרים היה עוסק מהר"ם סג"ל בבניין סוכתו, ולא חש לכבודו ולא ראה בכך ביוזי. וכן הובא בשערי תשובה (או"ח סי' תרכ"ה ס"ק א') בשם באר יעקב (חו"מ סי' ח'). וכן כתב בקישור"ע (סי' קל"ד ס"א): "ומצווה על כל אדם שיעסוק בעצמו בעשיית הסוכה ובהנחת הסכך, ואע"פ שהוא אדם נכבד זהו כבודו שעוסק בעצמו במצווה". וכ"כ בשו"ת חוות יאיר (סי' ר"ה): "שת"ח וגדול הדור מטפלין בעצמן בעשיית סוכה אף בר"ה ובחצר המפולש וכך ראוי להם". ובהסבר דין זה כתב החוות-יאיר: "מפני שסוכה קצת קדושה יש בה, כמ"ש רז"ל שחל שם שמיים על הסוכה כל שבעה כשם שחל על החגיגה". וכ"כ האלף-למגן

א. הקדמה

למצוות רבות נדרשים אמצעים כדי לקיימן, ואעפ"כ הכנת האמצעים אינה חלק מגוף המצווה (לדוגמא, עיבוד עורות אינו חלק ממצוות תפילין). אך מצינו מצוות בודדות שגם הכשר המצווה נחשב למצווה כחלק מגוף המצווה ויש עניין לעשותו בעצמו.

הנצי"ב מוולוז'ין ב'העמק שאלה' (וזאת הברכה שאילתא קס"ט אות א') סובר שהמצוות שבהן ההכנה נחשבת לחלק מן המצווה הן המצוות שבהן מזכירה התורה את הכנתן. בשבת נאמר "והכינו את אשר יביאו", וע"כ נפסק שיש להשתדל בעצמו להכין צרכי שבת (עיין שו"ע או"ח סי' ר"ג ס"א). כמו כן באפיית מצות נאמר "ושמרתם את המצות" ומצינו בפוסקים עניין שאנשי מעשה הולכים בעצמם לטחון את קמחיהם למצות (עיין שו"ע או"ח סי' תנ"ג ס"ח בהגה), ובכלל שמירתן מחימוץ נכללת המצווה להזדרז באפייתן ולסייע בעריכתן "וכן ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו במצווה" (עיין שו"ע או"ח סי' ת"ס ס"ב). וכן בבניית סוכה יש מצווה להתעסק בעצמו בבניית הסוכה, מפני שכתוב "חג הסוכות תעשה לך" (עיין באריכות שו"ת מבשן אשיב ח"א סי' ט"ו בדברינו).

מכיוון שמצוות אלו (שהכשר המצווה נחשב למצווה) מעטות, שומה עלינו לעיין במה נתייחדו.

(שו"ת חת"ס יו"ד סוס"י רע"א, שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' נ"ה). אך גם לשיטתם, יש הידור ועניין גדול לטרוח בעשיית הסוכה, ולכה"פ בהנחת הסכך או חלקו – ולפיכך אף תלמידי חכמים מצווים לטרוח בה.

וכ"כ כף החיים (או"ח סי' תרכ"ה ס"ק י"א): "ומצווה לעשות סוכתו בידו ועל דרך שאמרו ז"ל מצוה בו יותר משלוחו. וכ"ש מצוה זו שיש בה זכר ליציאתנו ממצרים כמו שנאמר 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות וכו'. ועל כן אם אפשר יש לעשות כל הסכך בידו כי הוא עיקר המצווה, ואם אי אפשר לו מאיזה סיבה לפחות יעשה מעט בידו והשאר יעשה ע"י שליח ויאמר לו 'אתה שליח מצווה בעדי לעשות סכך זה לשם מצוות סוכה'. וקודם שיתן הסכך על גג הסוכה יאמר 'לשם יחוד קודשא בריך הוא וכו' הריני בא לקיים מצוות עשיית סוכה כמו שנאמר חג הסוכות תעשה לך וכו'... ואח"כ אומר 'הריני נותן סכך זה לשם מצות סוכה, ונותן מה שיכול ליתן, והשאר אומר לאחרים שישלימו הסכך לשם מצוות סוכה'."

ג. ברכת 'שהחיינו' על בנייתה

בירושלמי בברכות (פ"ט ה"ג) מובא: "העושה סוכה לעצמו אומר: אקב"ו לעשות סוכה... נכנס לישב בה אומר אקב"ו לישב בסוכה". א"כ משמע שלדעת הירושלמי בניית הסוכה היא חלק חשוב מקיום המצווה, עד כדי כך שייחזו לו ברכה נפרדת.

ואע"פ שאין פוסקים כן, משום שמהתלמוד הבבלי לא משמע כן, אעפ"כ כתב הטור (או"ח סי' תרמ"א) "העושה סוכה לעצמו אין צריך לברך על עשייתה... אבל 'שהחיינו' היה ראוי לברך, דתניא (סוכה דף מ"ו ע"א) 'העושה סוכה לעצמו מברך שהחיינו'... אלא

על מטה אפרים (סוף סי' תרכ"ד ס"ק ט"ו) "שאפי' מי שנתמנה פרנס על הציבור שאסור לו לעשות מלאכה בפני ג', אבל סוכה שרי. והמטריח עצמו בעשיית סוכה עד שמזיע הוא תיקון לחטא הידוע ויזכה לתשובה שלמה".

מכל הנ"ל משמע שהעיסוק בהכנות למצוות סוכה גדול אף משאר המצוות שיש עניין בהכנתן, שכן מלאכת בניית הסוכה נעשית ברשות הרבים ובפרהסיא, ואילו הכנת שאר המצוות יכולה להיעשות בצנעא ומשמע שבהן אסור לת"ח להתבזות בהכנתן כשאפשר לעשותן בצנעא. ועיין עוד בשו"ת שבט הקהתי (ח"ב סי' ר"ח) שהכוונה היא גם על בניית הדפנות וגם הנחת הסכך. [אולם החו"י (שם) כתב שמצינו גם באפיית מצות שנהגו ת"ח לעסוק בשאיבת המים ברשות הרבים לצורך מצות מצווה, אע"פ שמלאכה בזויה היא, וכן אין נמנעים ת"ח מלהיטפל לחבורת קברנים בחפירת הקבר וכל צרכיו, וכן פסק בשערי תשובה (או"ח סי' ר"נ ס"ק ב'), ומשמע שלא חילקו בין סוגי המצוות. אך עם זאת נראה שבבניית סוכה יש פרהסיא גדולה יותר, ודו"ק.]

בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תנ"ט) הבין את הדברים כפשוטם – שבניית הסוכה היא חלק ממשי ממצוות הסוכה, כפי שמשמע מהירושלמי (המובא להלן) שמברכים על עשיית הסוכה, ואף לשיטת הבבלי שאין מברכים, הסיבה היא משום שאין עשייתה גמר מצווה. ולכן כל אדם מצווה לטפל בעצמו בעשיית הסוכה ובתיקונה, ומצווה בו יותר מבשלוחו. ועיין בבה"ל (סי' תרנ"ו ס"ה אפילו) שכתב דלשיטה זו, לא יצא יד"ח אם יקנה סוכה מוכנה מחבירו אלא צריך בעצמו לטרוח בעשייתה. ויש שחלקו על האבנ"ז

כמו כן, בבניית הסוכה ישנה שמחה מיוחדת, כפי שלמדים אנו מדברי התוס' (שם ד"ה העושה סוכה) ששאלו – מדוע יש מצוות שתקנו לברך 'שהחיינו' בקיומן ויש מצוות שלא תיקנו בהן, והסיקו: 'ונראה דמצווה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו'. א"כ רואים מפורש שבעשיית הסוכה יש שמחה רבה.

וכבר הקשה הערוך לנר (בתחילת מסכת סוכה) מדוע המסכת פתחה בדיני סוכה והרי התורה הקדימה מצוות ד' מינים למצוות סוכה ותירץ "ל' דדיני סוכה דפתח בהם הם דיני עשיית סוכה והם בכלל מצוות 'חג הסוכות תעשה' דילפינן מיניה לקמן (דף ט') מצוות עשיית סוכה, ולפי מה דאמרין לקמן (דף מו) מברכים שהחיינו בשעת עשייה הרי **העשייה היא מצווה לעצמה** ודיני עשיית סוכה נהגין קודם סוכות והם הנשנים בפרק קמא ולכן הקדים אותם למצוות ד' מינים שאינם רק לימי החג". רואים מפורש שיש מצווה מיוחדת בעשיית הסוכה ואינה רק הכשר לסוכה.

ד. "ילכו מחיל אל חיל" – בנייתה במוצאי יום"כ

גם לגבי זמן בניית הסוכה נאמרה הלכה מיוחדת. כך כתב המהר"ל (הלכות סוכות ס"א): "דרש מהר"י סג"ל, מיד לאחר יום הכיפורים יעסוק כל אדם לעשות סוכתו... משום שנשלמו ימי התשובה, ויום ראשון שנכנס לחטא ח"ו, יקדים את עצמו לאתחולי במצוה כדי לקיים **ילכו מחיל אל חיל**. וכן העיד שפעם אחת חל יו"כ ביום ה' ולמחרתו בע"ש איקלע מהר"י סג"ל לעיר של מהר"ם סג"ל... ואמר הואיל ואתא מצווה לידך לא

דמסדרינן ליה אכסא זמן שעל הכוס פוטר גם על הסוכה". וכן פסק בשו"ע (שם). וביאר בב"י (שם) שלא מברכים 'שהחיינו' בעשייה, מפני שבהמשך הגמ' (שם) מובאת עדותו של רב אשי שראה את רב כהנא שהיה מברך 'שהחיינו' על הכוס של קידוש, ופוטר בברכה זו את הברכה על בניית הסוכה.

ולכאורה היה ראוי לפסוק כהתוספתא שהובאה בגמ', שמברכים 'שהחיינו' על עשיית הסוכה ומדוע לא פסקו כן? ותירץ הב"י בשם המרדכי (סוכה סי' תשס"ט) שלמרות שבימי התנאים והאמוראים היו מברכים 'שהחיינו' על בניית הסוכה, כיום לא נוהגים כן "לפי שכל אחד היה עושה לעצמו לפיכך היה מברך, אבל עתה שאחד עושה למאה אין נראה שיברך העושה והשאר לא יברכו, וסמיכין אהא דאמרין (שם) רב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא וכן עמא דבר".

ומשמע מדבריו, שכיום בא"י, שבחסדי השי"ת כל אחד יכול לעשות סוכה לעצמו, וכל אחד יכול לזכות בברכת 'שהחיינו', היה ראוי להחזיר עטרה ליושנה שכל אחד יברך 'שהחיינו' בשעת העשייה.

וכתבו התוס' (שם ד"ה נכנס) והרא"ש (שם) שאם בירך 'שהחיינו' בזמן עשייתה אינו מברך כשנכנס לישב בה. והב"י כתב שתמהו על זה הפוסקים, שהרי ברכת 'שהחיינו' שבקידוש היא ברכה על התחדשות הזמן שנוהגת בכל יו"ט ואינה רק על מצוות הסוכה! ותירץ הב"י: "ואפשר דכיוון דסוכה מחמת חג קא אתיא, זמן דידה אע"פ שבירך בחול פטר לזמן דחג". א"כ רואים ששמחת יו"ט מתחילה כבר בשעה עשיית הסוכה, מה שלא מצינו באפיית מצות וכיו"ב.

טעם נוסף מדוע עוסקים בסוכות מיד במוצאי יוה"כ מובא ב'מועד לכל חי' להגר"ח פלאגי (סי' י"ט סעיף ק"י; בשם ספר מדרש תלפיות דף ר"ט ע"ב ענף כפורים) – דאסמכוהו אקרא "וילך עשו לדרכו שעירה, ויעקב נסע סכתה" (בראשית ל"ג ט"ז-י"ז). כלומר, לאחר ששלחנו את השעיר (=עשיו) לעזאזל ביוה"כ, בבחינת 'סור מרע', הוא הזמן להתקדם אל ה'עשה טוב' ולבנות את הסוכה – כמידתו של יעקב אבינו.

וכתב ה'מטה אפרים' (סי' תרכ"ד סעיף ט"ו):
"המדקקים מתחילין מיד במוצאי יוה"כ בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצווה. ויש שמיד במוצאי יוה"כ אחר שטועמין דבר הולכין להכין מקום לסוכה כדי להתחיל במצוה מיד, ולמחרתו עוסקים בבנינה לתקנה כולה ואפילו אם הוא ערב שבת שמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה". ומשמע מדבריו ש"המדקקים" עוסקים במצווה מיד, עוד בטרם שאכלו! ויש שטועמין דבר מה ואז ניגשים למצווה. וכך כתב הגר"ח פלאגי ('מועד לכל חי' שם) במפורש: "ליל מוצאי יוה"כ, תיכף ישתדל לתקן דבר בסוכה קודם שיאכל".

אמנם בברכי יוסף (שם) כתב להעמיד את הדפנות קודם יוה"כ כדי להרבות בזכויות, ולעסוק בנתינת הסכך במוצאי יו"כ עיי"ש. וכן לגבי מצוות ד' מינים, יש פוסקים שכתבו שראוי שהשתדל במצווה ולקנותם קודם יוה"כ כדי להרבות זכויות, אעפ"כ כתב המטה-אפרים (שם): "ומי שקנה אתרוג קודם יוה"כ אז במוצאי יוה"כ יעייין בו אולי אירע בו איזה קלקול, וגם זה הכשר מצווה. וכן כתב במשבצות זהב על השו"ע (שם).

נמצאנו למדים, שיש במצוות סוכה יחודיות על פני מצוות אחרות, בכך שיש מצווה

תחמיץ. וכן לשון א"ה: במוצאי יו"כ מתעסקים במצוות לולב וסוכה ואין עושין עוונות". וסוף דבריו מכוונים לדברי הטור (או"ח סי' תקפ"א) שכתב: "במוצאי יוה"כ עוסקים במצוות סוכה ולולב ואין עושין עוונות, לכך קורא יום טוב 'ראשון לחשבון עוונות'. ומשמע שנהגו לא רק בעשיית הסוכה אלא גם במצוות הלולב.

וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' תרכ"ד ס"ה): "והמדקקים מתחילים מיד במוצאי יו"כ בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה". וכתב במשנ"ב (שם ס"ק י"ט) שיתחיל במוצאי יו"כ, וביום המחרת יעשה כולה. וכן הוסיף הרמ"א בהלכות סוכה (או"ח סי' תרכ"ה בסופו): "ומצווה לתקן הסוכה מיד לאחר יו"כ, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה".

ה'אלף למגן' (סי' תרכ"ד ס"ק ט"ו) מבאר ביתר ביאור את דברי הרמ"א – "כדי לצאת ממצווה אל מצוה" – וכך כותב: "כתוב בספרים כי היות שהיצה"ר מתקנא בנו ומבקש להפיל אותנו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, על כן יזהר להתחיל תיכף בהמצווה על דרך קדמיה לרשיעא עד דלא יקדימך". והוסיף טעם נוסף (שם): "כי במוצאי יוה"כ אין לך אדם מישראל שאינו טהור מקדושת יוהכ"פ באופן כי לא מלבד שהסוכה היא נעשה מדברים שאינם מקבלים טומאה נוסף עוד שיהא נעשה בגוף טהור ונקי כדי להשרות שכינה במעשה ידיהם".

טעם זה דומה למה שכתב החו"י (הובא לעיל) שמפני קדושת הסוכה ראוי אף לתלמידי חכמים להתעסק בבנייתה, וזהו כבודם. וה"ה שראוי שהעוסק בה יהיה טהור ונקי מכל חטא על מנת שתשרה השכינה בסוכה זו.

שסובל חולה שהתרפא על ידי הזרמה אלקטריית חזקה, שאמנם גרשה את הארס שבמחלתו, אבל החלישה את הכח החי והבריא שבו. שבים, על כן, ימים של שמחת קדש, של חדות הנפש, לקומם את הרצון הטוב ועזו החיים הטהור. אז תהיה התשובה שלמה".

מִרְן הָרַב מְצַבֵּעַ עַל כֵּךְ שֶׁהִטְהַרָה שֶׁל יוֹה"כ בָּאָה ע"י הַתְּשׁוּבָה, שְׁעִיקְרָה הוּא הוֹוִידוּי וְהַכְרַת הָאָדָם בַּחֲסֻרוֹנוֹתָיו, וְעַל יַדֵּי הַתְּעַנִּית הַמְחַלִּישָׁה אֶת כּוֹחוֹת הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם. מִשׁוֹם כֵּךְ עֲבוּדַת יוֹם זֶה כְּרוּכָה בַּחֲלוּשָׁה פְּנִימִית כְּתוֹפְעַת לוֹוֵאי – כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם שְׁעוֹבֵר נִיתוּחַ אוֹ טִיפּוֹל רְפוּאֵי אַחֵר, גּוֹפּוֹ נַחֲלֵשׁ וְסוֹבֵל מִתּוֹפְעוֹת לוֹוֵאי. אִם כֵּן, ח"ו יִכּוֹל אָדָם לְטַעוֹת וְלַחֲשׁוֹב שְׁחוֹלֶשֶׁת נַפְשׁוֹ הִיא אִיִּדִיָּאל וְרִצּוֹן ה'. לִכֵּן בָּאִים חֲז"ל וְמוֹרִים לָאָדָם לְעֲסוֹק בַּמְצוּוֹת מְעִשִׂוֹת, הַמְשַׁמְחוֹת אֶת הַנֶּפֶשׁ וּמְבַרִּיאוֹת אֶת הַגּוּף, מִיַּד בְּצִאת יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְזוֹ עֲנִינָה שֶׁל עֲשִׂיַת הַסּוֹכָה לְכַבּוֹד זְמַן שְׁמַחְתָּנוּ, וּבִכֵּךְ יִתְרַפֵּא הָאָדָם מִתּוֹפְעַת הַלוֹוֵאי שֶׁהִיָּתָה כְּרוּכָה בַּהֲכַרַח מַחֲמַת תְּשׁוּבַת יוֹה"כ.

וְכֵךְ כָּתַב מִרְן הָרַב (עוֹלַת רֵאִיָה ח"ב עמ' שס"ז): "ע"י הַעֲלִיָה שֶׁל יוֹה"כ מִתְּרַחֲקִים הַרְבֵּה מִהַעוֹה"ז, וְצִרִיכִים שְׁמִירָה כְּשִׁפּוּגִים בְּעֲנִינֵי הַעוֹה"ז מְכַל מְכַשׁוֹל, וְאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁבֵּין יוֹה"כ לְסוֹכוֹת נִתְּנָה לְחַנּוּךְ שֶׁל חוֹזְרָה לְעֲנִינֵי הַעוֹה"ז בְּתִיאוֹר הַגּוֹן בְּקִדּוּשָׁה, וְהַחֲשׁוֹן נִגְמַר לְיוֹם רֵאִשׁוֹן שֶׁל סוֹכוֹת בַּמְצוּוֹת סוֹכָה וְלוֹלֵב, שְׁמַתְּבַסְּסִים עֲנִינֵי הַעוֹה"ז וְנִאֲחִזִּים בְּקִדּוּשָׁה. וְע"כ הוּא יוֹם רֵאִשׁוֹן לְחֲשׁוֹן עוֹנוֹת, וְעַד אוֹתוֹ הַיּוֹם מֵאֵי דְאִזִּיל אִזִּיל".

גַּם בְּדַבְרֵי הַמְּשַׁךְ חֲכָמָה (בְּרֵאשִׁית פ"ט פסוק ז' ד"ה פרו ורבו) מְצַאנוּ הַתִּיַחֲסוֹת

לְעֲסוֹק בַּהֲכַנְתָּהּ, וְלַכְתְּחִילָה אִף הִיָּה רֵאִוִי לְבִרְךְ עַל כֵּךְ 'שֶׁהַחַיִּינוּ' וְלַצֵּאת יוֹה"כ בְּבִרְכָה זוֹ גַּם עַל הַיְשִׁיבָה בְּסוֹכָה אִף שְׁטֵרֵם הַגִּיעַ זְמָנָה. וּמְצִינוּ שֶׁאִפִּי ת"ח מְכּוּבָד צִרִיךְ לְעֲסוֹק בְּבִנְיָתָהּ, אִפִּי בְּרַה"ר, וְאִינוּ יִכּוֹל לֹאמַר שֶׁאִינָה לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְכֵן הַקְּפִידוֹ עַל זְמָנָה לְבִנּוֹתָהּ מִיַּד בְּמוֹצֵאי יוֹה"כ, עַד כִּדֵּי כֵךְ שְׁמְצִינוּ בְּפוֹסְקִים כְּאֵלֶּה שֶׁהַקְּפִידוֹ מִיַּד בְּצִאת יוֹה"כ לְעֲסוֹק בְּבִנְיַת הַסּוֹכָה עוֹד בְּטֵרֵם יִשְׁבוּ לְאֲכוּל וְלִשְׁתּוֹת בְּסוּף הַצּוּם.

ה. חֲשִׁיבוֹת בְּנִיַת הַסּוֹכָה מִיַּד בְּצִאת הַתְּעַנִּית

יֵשׁ לְהַבִּין מְדוּעַ כִּדֵּי 'לְצֵאת מִמְצוּהָ אֶל מְצוּהָ' יֵשׁ צוֹרֵךְ לְעֲסוֹק בַּמְצוּוֹה כ"כ בְּדַחִיפּוֹת, הַיִּשְׁר בְּמוֹצֵאי יוֹה"כ, וּמְדוּעַ לֹא לְשִׁהוֹת מַעַט וְלִנּוּחַ מְקוּשֵׁי הַתְּעַנִּית? כִּמוֹ כֵּן הַמַּעֲבֵר מִיּוֹם שְׁכוּלוֹ "שֶׁבַת שְׁבִתוֹן" וְהַתְּעַלּוֹת רוּחָנִית לְבִנְיַת סוֹכָה וְכֵל הַקְּשׁוֹר בָּהּ הוּא מַעֲבֵר חַד, שֶׁנִּרְאָה לְכַאוּרָה כְּסוֹתֵר אֶת הַחוּוִיָה הַרוּחָנִית שְׁחוּוִינוּ זֶה עֲתָה!

כִּדֵּי לִיִּשֵׁב זֹאת נַעֲיִין בְּדַבְרֵי מִרְן הַרֵאִי"ה קוֹק זצ"ל בְּאוֹרוֹת הַתְּשׁוּבָה (פ"ט סעיף י'), הוֹבָא גַּם בְּעוֹלַת רֵאִיָה ח"ב עמ' שס"ח) וז"ל: "הַתְּשׁוּבָה, וְכֵל הַהֲלִיכוֹת הַמְּעִשִׂוֹת שֶׁלָּהּ, עִם הַרוּחַ הַכְּלָלִית הַשּׁוֹלֶטת בַּעֲקָרָה בִּיָּמִים הַמִּיּוֹחָדִים לְתְּשׁוּבָה, עִם גּוֹדֵל הַתּוֹעֵלַת שֶׁלָּהּ לְזַכֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁוֹת, לְעַדֵּן אֶת הַרוּחַ וְלִטְהַר אֶת הַמְּעִשִׂים מְכִיעוֹרֵם, הִיא מוֹכְרַחַת לְהִיּוֹת סוֹפְנַת עִמָּה אִיזוֹ חוֹלְשָׁה, שֶׁלֹּא נִמְלֵט מִמָּנָה אִפִּילוֹ הַגִּיבּוֹר שֶׁבְּגִבּוֹרִים.

כְּשֶׁמְקַמְצִים אֶת הַרְצוֹן, כְּשֶׁכּוֹפְפִים אֶת עַז הַחַיִּים עַל יַדֵּי הַסְּלִידָה הַפְּנִימִית וְהַנְּטִיָה לְשׁוֹב מְכַל חֲטָא, מִתְּקַמֵּץ גַּם כֵּן הַרְצוֹן שֶׁל הַטּוֹב, וְעוֹזוֹ הַחַיִּים הַטְּהוּרִים מִתְּחַלֵּשׁ גַּם הוּא. נִמְצָא, הָאָדָם סוֹבֵל מִטְּהַרְתּוֹ הַמוֹסְרִית חוֹלְשָׁה כּוֹזָא,

ודפח"ח.

לעיל הבאנו את דברי הגר"ח פלאג"י (מועד לכל חי שם; הובאו לעיל) בשם מדרש תלפיות, שהפסוק: "וילך עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכתה" מרמז לבניית הסוכה במוצאי יוה"כ (ש"עשיו" מרמז על השעיר לעזאזל של יוה"כ, ולאחריו בא יעקב לסוכות). ואפשר שדבריו רומזים אף לכך שהנצרות היא אדום, שבאה מזרעו של עשיו, רצתה לעקור את כל המצוות המעשיות וטענה שלא צריך אלא אמונה בה' ולב טוב. לכן תכף לאחר יוה"כ, שבו אנו שרויים בשביתה מוחלטת מעולם המעשה, אנו מזדרזים לעסוק במצוות עשה של בניית סוכה, כדי להדגיש שאין תורה ללא מצוות מעשיות. ויתירה מכך, יום הכיפורים הוא יום מתן תורה, שבו הוריד משה לישראל את הלוחות השניים (עיין סוף מסכת תענית), וביום זה הגיעה הרוממות של מתן תורה לידי תכליתה המעשית. לכן מיד בצאת יום הכיפורים אנו עוסקים במצוות מעשיות של בניית סוכה.

בכך מובן גם מדוע לעתיד לבוא עתידים הגויים לבעט בסוכה (כשיוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, עיין גמ' ע"ז דף ג' ע"א), משום שמסירות הנפש על המצוות המעשיות זרה לשורש נשמתם. כנגד זה אנו עוסקים במצוות סוכה מיד במוצאי יוה"כ, וכהגדרת שו"ת מן השמים (סי' כ"ו): "כי יש מצוות קלות, כגון סוכה ולולב והדומה להם, שהמבטל אותם עונשו מרובה שדומה ככופר בהן". וע"כ אנו מזדרזים לעסוק דווקא במצווה זו, כדי לצאת ממצווה אל מצווה ולקיים "ילכו מחיל אל חיל".

ליום הכיפורים כעבודת ה' חריגה, בהגבלתה את כוחות הנפש והגוף: "כי משפטי ד' ודרכיו דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ולא עמסה על הישראלי מה שאין ביכולת הגוף לקבל, ומכל דבר האסור לא מנעה התורה בסוגה ההיתר כמו שאמרו פרק כל הבשר (חולין דף ק"ט ע"ב), ומשום זה לא מצאנו מצוה להתענות רק יום אחד בשנה וקודם הזהירה וחיבה לאכול".

המשך חכמה' מבאר שזו הסיבה שבגללה ציוותה התורה לאכול בערב יוה"כ, כדי שהתענית לא תהיה כ"כ קשה לאדם, כי התורה אינה נגד הגוף. ונראה להוסיף על דבריו, שהוא הדין לגבי המעבר החד שבמוצאי יום הכיפורים לעיסוק במצוות מעשיות המשמחות את הנפש ומבריאות את הגוף – כדי להחדיר ללבנו שעיקר עניינה של התורה זה קידוש החיים העלאתם ורוממותם ולא ההתנתקות מהחיים, ושתענית יוה"כ היא היוצא מן הכלל שאינו מלמד על הכלל. ואמנם יש הכרח פעם אחת בשנה להתנתקות מכל חטא ועוון כטיפול רפואי קשה המסיר גידול ממאיר, אך מיד בצאת יוה"כ אנו עוסקים במצוות בניית הסוכה הכל-כך מעשית ומשמחת, כדי לחנכנו ולהחדיר בלבנו שעיקרה של תורה הוא החיבור לחיים, לרוממם ולקדשם. ועל כן נאמר: "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא י"ח ה'). וכפי שכתב ה'משך החכמה' (ויקרא י"ח ב' ד"ה דבר אל בני ישראל) "שיהיו לחיות נפש האדם ולהנהיגה באופן שיהיה טוב לו בעוה"ז ואשרי חלקו לעוה"ב, לא דברים הממיתים".